

M. T. R. COLLEGE, SURAT

*Manuscripts Library*

No. Ref.  
Ser.

1474

Title: *Sapindilla*  
*Niraya*

*Lat*



1474

Incomplete

: Sapindi Kama Niraya		Title
:	:	: Author
:	:	: Editor
80	:	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
1474	:	: Remarks



सविमरणः

श्रीगणेशायनमः एकादशाध्याः क्रमशो ज्येष्ठस्तविधिवर्तक्रियाः। कुर्यान्नैकैकशः श्राद्धमात्रिकं तु एभकृत्पक्व  
इत्यपराके प्रचेतसोक्तेरिति जीर्णाः। वयंतु ज्येष्ठ एव कुर्यादिति न वा स्यात्। परिसंख्यापितेः किंतु ज्येष्ठः कुर्यादिवेति  
। तथा ज्येष्ठदेशांतरे स्मृते कनिष्ठेन एकादशाहादिस्वकाले कार्यमिति वदामः। इति दिनकरोद्योते। अथासंनिधाने ज्ये  
ष्ठकथं गोभिलः। ज्येष्ठः सपिंडं न कुर्याद्वादशाहं तु ज्येष्ठः सह। यदि चे संनिधौ न स्या संनिधस्त्वे तु जायते। आचार्यः  
दशाहाद्ये विहितः पित्रोर्मरणं श्रूयतेरपि। कृत्वा सौवपनं कुर्याद्दर्भं ग्रंथौ तिष्ठेदकं॥ नोत्तरायापि उदानं न च श्राद्धं न  
वेदिका॥ नैव कुर्याच्छिलांपात्रं कृते यस्य सपिंडं न॥ पितृशब्देन तच्छ्राद्धं कुर्यादेकादशे हनि। सपिंडीकरणं नाम श्राद्धं  
पार्वणवद्भवेत्। यवीयसा कृते श्राद्धे सपिंडीकरणं यदि॥ कनिष्ठेनापि कर्तव्यं सपिंडीकरणं पुनः॥ कृते कनीयसा वापि  
श्राद्धे यस्य सपिंडं न॥ ज्येष्ठोपि हि सुतः कुर्यात्सपिंडीकरणं पुनः॥ सपिंडीकरणं नाम श्राद्धं पार्वणवद्भवेत्। अर्घ्यसंयोजनं  
जनने वपि संयोजनं न च॥ निवर्त्य सकलं प्रेतकर्म कालांतरे पिचेत्॥ उना दीर्घनिचसर्वाणि मासिकान्यपि कारयेत्।  
इदं प्रेतकर्मः कृतविषयं॥ धर्मप्रवृत्तौ॥॥ यवीयसा कृते श्राद्धे प्रेतशब्दं विहाय च॥ ज्येष्ठं नैव तु कर्तव्यं सपिंडीकरणं  
पुनः। यः सपिंडीकृतं जंतुं प्रेतशब्देन योजयेत्। असौ विधिघ्नो भवति पितृशब्दोपजायते॥ सपिंडीकरणं कृते श्रुत्वा पित्रो  
र्मतिं सुतः। आदशाहंतस्य नाम्ना दद्यात्तस्य जलान्मुर्लीन॥ पित्रोर्दहादिकं कर्म श्रुत्वा देशांतरे सुतः। सपिंडीकरणं कुर्या  
न्न कुर्यात्प्राज्ञोऽपि पुनः॥ कृतं कनीयसा वापि श्राद्धं यस्य सपिंडं न॥ ज्येष्ठोपि हि सुतः कुर्यात्सपिंडीकरणं पुनः॥ पुनः सपिंडीक  
रणं नाम श्राद्धं पार्वणवद्भवेत्। अर्घ्यसंयोजनं नैवपि संयोजनं न चेति॥॥ युक्तं चेत्तत्॥॥ कनिष्ठकृतसंयोजने

स विमर्शः



सपिंडीकरण

९

नेधनेतत्त्वनिर्देशः प्रेतवनिर्वाप्यर्थाच्च संयोजनस्येति प्रेतशब्दनिर्वापः ॥ दशाहमंतरं यस्मात्कृत्वा नात्राहुं नेचे  
समः ॥ स्वस्थे मार्गे विदूता तदा कार्यं कर्तव्यं ॥ कर्तव्यं सावित्रेणापेक्षया न सर्वं ॥ ॥ अत्रातुरसमीपस्थमा  
र्गे मृत्युभयान्विते ॥ अतिदूरस्थितेऽप्यन्यः कुर्यात्प्राप्तं सपिंडनं ॥ ॥ अन्यः ॥ ॥ अनुजः ॥ ॥ इति आह्वयलतायां ॥ ॥  
॥ महानद्यंतरं ॥ ॥ अन्यजगंधांतरे ॥ ॥ भविष्ये ॥ ॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्पुत्रजमानस्य नग्निमान् ॥ अनाहिताग्नेः प्रेत  
स्य पूर्णादेभरतर्षभ ॥ ॥ आग्नेयापादेन ॥ ॥ आनंत्वा कुलधर्माणां पुंसां चैवायुषः क्षयात् ॥ अस्थितेभ्यः शरीरस्य दा  
दशाहः प्रशस्यते ॥ उदिते बुदिते वै य होमभेदे यथा भवेत् ॥ तथा कुलक्रमाया तमाचारं च चरेद्बुधः ॥ ॥ कलिनिषि  
द्धिर्दीर्घकालं ब्रह्मवर्षकमंडलुधारणं ॥ ॥ स्मृतिदर्पणं ॥ ॥ असंस्कृतश्चेद्दिगते विदेशे दिहेत्युनस्तं पितृमेधतं वा  
त् ॥ ॥ दशाहमध्ये तु दिनं न शोध्यं पित्रोश्च सास्यं गतयो र्यदा ॥ ॥ श्रुत्वा तदा घेव परतकृत्यं कुर्यात्पुनर्दीहविधि  
विहाय ॥ न संस्कृतस्यास्ति परतपिंडं इत्याहुर्न्ये जलदानमात्रं ॥ आह्वं यमावद्वितं नोत्तरांते पुनः सपिंडीकरणं न कार्यं  
येद्ये विभक्तेरनुजैरुत्तरांते ॥ ॥ अपि पित्रोर्दीहनादिकृत्यं ॥ कुर्यान्न सर्वं तु तिष्ठान्जलीस्तु दधुः पृथक्पिंडदण्डकव ॥ ॥  
॥ ॥ देशांतरे ॥ ॥ प्रयोगरत्ने मरणविधिः ॥ ॥ ज्येष्ठेन वा कनिष्ठेन सपिंडीकरणं कृते ॥ श्रुत्वा तु पवनं कार्यं दशाहान्तं  
तिलोदकं ॥ ततः सपिंडीकरणं आह्वं कुर्यादेकादशे हनि ॥ द्वादशाहेन कर्त्तव्यमिति शातातपो ब्रवीत् ॥ ॥ शिमा  
भृद्दीयेयेवं ॥ ॥ उशनाः ॥ ॥ नवआह्वं सपिंडं आह्वं अपि चोशना ॥ एकेनैव तु कार्यं पिंसंविभक्तधनेद्यपि ॥  
॥ क्रियाभेदेन व्यवस्था उक्ता विष्णुपुराणे ॥ ॥ पूर्वीः क्रियामध्यमाश्च तथा चैवोत्तराः क्रियाः ॥ त्रिप्रकाराः क्रि

श्रीरामः

९

याद्येताः संभेदांश्च भृष्टधमे ॥ आदाह द्वादशाहं च मध्येयस्य ॥ क्रियानुप ॥ पूर्वीस्त्वमध्यमेमासिमास्येको द्विष्टसंज्ञिता ॥  
प्रेते पितृत्वमापन्ने सपिंडीकरणं दत्तुं ॥ क्रियंते याः क्रियाः पुत्रप्राप्तं ते तान् उपोत्तराः ॥ ॥ पितृमातृसपिंडं च समानसलिले  
स्तथा ॥ तस्य घातगतेऽपि राजावाधनहारिणा ॥ पूर्वीः क्रियामध्यमाश्च पित्राद्येरेव चोत्तराः ॥ ॥ दोहित्रेर्वीनरश्रेष्ठका  
र्यं स्तत्र न ये स्तथेति ॥ ॥ पूर्वीसुराज्ञां तानां कर्त्तव्यं ॥ ॥ तत्राज्ञां कर्त्तव्यं प्रयोजनेन ॥ ॥ उत्सर्गं चोरिस्थेन कारये  
दवनीपतिरिति वचनात् ॥ तेनैकादशाह आह्वं अन्येषां मध्यधिकारः ॥ ॥ मध्यमाश्च पुत्राद्येरेव ॥ आदिपदपुत्रप्र  
पौत्रप्राप्त्यर्थं उत्तरास्तु दोहित्राद्येः एवं चैकादशाहं प्राद्याः क्रमशो ज्येष्ठस्य विधिर्विज्ञेयाः ॥ तथा आह्वं निषोडशाह  
त्वा न तु कुर्यात्सपिंडनं ॥ प्रोषिता वसिते पुत्रः कालादपि चिरादपि ॥ तथा ॥ ॥ आह्वं निषोडशाहं विदधीत स  
पिंडं ज्ञातमिदं दिवाक्यैरेकवाक्यता सिद्धिः ॥ ॥ प्रोषितेन सतां वसिते पितृमरणे ज्ञातव्यं ॥ ॥ दोहित्रादीनां  
चोत्तरक्रिया सुधनया हित्वैव अधिकारः ॥ ॥ तथा च ॥ ॥ मदनरत्ने स्कांदे ॥ ॥ मलमेतन्मनुष्याणां इविषां  
यस्य कीर्तिर्लभः ॥ ॥ विभिस्तस्य निर्दिष्टानि कृतिः पावनीपरा ॥ आदेहपतनात्तस्य कुर्यात्सिद्धिर्देकाक्रियामि  
तिकेचिद् ॥ वस्तुतस्तु वंश्याख्याने चकारा संगतेर्मध्यक्रियां तर्गते सपिंडीकरणे अन्यस्याप्यधिकारः ॥ ॥ स  
च द्दिनिमित्तक एवेति तत्परमेव दर्शनां तानां अधिकारप्रतिपादकं वचनं ॥ ॥ तथा च मदनरत्ने हेमाद्रौ लघु  
हनीतः ॥ ॥ आतावा भ्रातृपुत्रो वा सपिंडः शिष्य एव वा ॥ सहपिंडीक्रियां कृत्वा कुर्यादभ्युदयं तत इति ॥ ॥ शि



सविंशीकरणे

२

= मानः

अथ पदं राज्ञां तानां सुपलक्षणार्थं ॥ ॥ आत्तशिष्याद्युक्तेर्यस्य कस्यापि क्रियाकर्तुं न्यस्येदाधिकारः ॥ ॥ एतेन यस्याभ्यु-  
दायिकश्राद्धांतर्गतदेवताभूतस्य सविंजनं ॥ ॥ विनानतं निर्वहति ॥ ॥ तस्यैवेह सविंजनीमित्यपास्तं ॥ ॥ किंचैवं कन्याया-  
मातुर्मरणे श्राद्धां ॥ तत्सविंजनाकरणोपपितुरधिकारापत्तेः ॥ ॥ हरेरेवापकर्षप्रयोजकत्वेन न देवताप्रयुक्तापक-  
र्षमानाभावाच्च ॥ ॥ अतः कर्माप्यनिर्वर्त्य-वरे-नाभ्युदयाक्रियां ॥ आचतुर्थं ततः पुंसि च मेभुभदं भवेत् ॥ इति मे-  
धातिथिः ॥ ॥ नादध्यादिनिमित्तकः ॥ ॥ चतुःपुरुषमध्ये मासिकानां सविंजीकरणास्य तदुत्तरभाविना च मासि-  
कानामपकर्षोक्तः ॥ ॥ न च तत्रानियमेन नादीश्राद्धेऽप्यदेवतानामेव प्राप्तिरित्युक्तिं चिदेतत् ॥ ॥ चतुःपुरुषम-  
ध्ये दध्युपस्थितौ सत्यां राज्ञां तानां अधिकारप्रतिपादकमेवेदं ॥ ॥ आतावाभात् पुत्रेवेत्यादिव च न क्रिया-  
वस्थावचनं च ॥ ॥ तेन यथा कनिष्ठे साग्निके सति ॥ ॥ श्रोतृपिंडापितृयज्ञसिध्यर्थं ज्येष्ठस्यापवादः ॥ ॥ ना-  
सविंज्याग्निपुत्रः पितृयज्ञसमाचरेत् ॥ ॥ नपारिणनाभ्युदयं कुर्वन् लभते फलं इति वचनात् ॥ ॥ यथाविभक्तौ  
नापुत्राणां पृथक् सविंजीकरणापत्तेः ॥ ॥ ज्येष्ठत्वस्यापवादः ॥ ॥ एवंविधावपीत्येतदर्थं मिदं वचनद्वयं ॥ ॥ एवं  
च प्रतिसंवसारं कार्यमातापित्रोर्न ते हनीत्युत्तरं क्रियासु पुत्रादधिकारउपपद्यत इति सर्वसुखं ॥ ॥ केचित्तु ॥  
कनिष्ठेन हरेः श्रोतृपिंडपितृयज्ञादर्थं कृते सविंजने ज्येष्ठेन पुनः कार्यं ॥ ॥ यदीयसाकृतं कर्म प्रेतशब्दवित्तय-  
तु ॥ तज्यायेसापि कर्तव्यं सविंजीकरणं पुनरिति वचनादित्याहुः ॥ ॥ तं न वचनस्य निर्मूलत्वेन वैधस्य तस्य